

ה מ א ס ך

לחדש אלול תקמ"ו

א

כל העמים תקעו כף, מלך ביפיו תחזינה עיניכם

בארה אלינו הכשורה לאמור : בא יבא המלך האדיר

פרידריך ווילהלם עלם לשאת פניו אל עמו

לכרות ברית עם יושבי ארצו, ועל כל פנים גילה • הן זאת
תקוותינו על גויעת **פרידריך** השני, בהשאר אחריו

ברכה שבע שמוות לעמיו, איש לדיק וישר אהב האדם ותוונק
המכניה המושפע והאדק • מה טוב גורלנו ומה יפה ירושתנו !

טרם נחילה לשפר תולדות הזמן מיום בא המלך עד

שוכו, כודיעך הקורא הנעים את ההספד הגדול
אשר היה כיום א' י"ז למחש הזה יום המיועד לכל אנשי
גודינתנו, מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע, לשפוד ולקונן
עלי יג זכ

קצד

עלי אבות הארץ בהאסף מלכו, ולהיות כי תקצר היריעה מהכיל, נכתוב בנה תמלה את אשר ה' לקבל עדת ישראל פה העירה, וכדפים הבאים נספר גם מעשי יתר אחינו בני ישראל הדרים במדינה זו, אשר לא באו בכתובים תוך האלף ע"טען.

יום א' י"ז אלול

קורם

חצות היום התאספו יחד כל היהודים הדרים פה, בבה"כ הגדולה מלונשי שחורות, והבימה והלוחות אשר כתוב עליהם ברכת הנותן תשובה היו מעוטפות שחורות, והפירות והמכסה היו לבנות, והש"ץ זמר מזמורי תלם ט"ז, י"ז, כ"ה, כ"ז, כ"ו, פ"ו, על פטירת המלך, ומזמורי כ"א, ע"ב, ק"י, קמ"ד, לברך את המלך יורש הבתר, ואח"כ התפלל תפלה נעימה חדרה לכבוד המלך. אחרי סיום התפלות, דרש הרבני מוהרר אפרים היילבוט דרוש הספד לכבוד המלך והיא נדפסת בל"א ע"י ר' איצק אייכל לטובת הצדקה. ואחרי הדרשה הוציא הש"ץ את הספר תורה והביאו על הבימה והתפלל תפלת אל מלא רחמים. ומשך התפלה הזאת קבצו הגבאים כדבת איש ואיש לקופת הצדקה, והמעות חלקו בין עניי עמנו ועניי הגוֹלֵרִים.

יום א' כ"ד אלול

היום

בין שעה שביעית לשמינית נמלא לשוכנינו רנה בקהל המון חוגג כי מלכנו החסיד והאדיר בא אל חומות קריתנו וחקן ושכל טוב על פניו, כל רואה אותו יגיד עתידות טובות למו עמו, כי הצק טוב ותושיה על שפתיו, ואהבת עמו שמח לבו ויגל כבודו. עבר לאט לאט תוך רחובות הקריה בין רבבות עם אשר הביס שמו עליו ויקראו לפניו אברך:

יחי אדוננו המלך פרידריך
ווילהעלם האהוב

קצה

עד כואו להיכלו, מקום אשר עמדו שנה כל השנים לקבל
סניו, והעיר קעניגסבערג זהלה ושחקה.

יום ב' כ"ה אלול:

אחר חצות היום הלכנו פו"מ קהלתינו א"ה אסיים כמפור
הנגיד ר' מענדל בן ר' אבא, והקנין הנגיד
ר' בער המבורג והנגיד המפורסם ר' בערמן
פרידלענדר, יחיו, לשאת פני המלך כמנהג ההולכת
לפניהם שיר בלה"ק ול"א, וז"ל: (*)

* * * * *

מזמור

לפרידריך וילהעלם השני

מלך פרייסין ביום נשאו בתר מלבורג.

א

לירי ההוד גם הויה על כל דמים

בהשמים כבודו עין אנוש לא שזפתהו

וחסדו מלאך הארץ וידולתו

תורה ללב משקיף לקח איש ביצור:

ב

(*) אמר הכותב להיות דבר זה לזכר עולם לדורות הבאים
למען ידעו הבאים אחרינו את המנהג אשר נהגנו בו
בקבלת

מראש פכבים ער עפר דק

מראש הנזרא עדי עש זוזר

כל יצור יחור כל ייש יביע

אלהים משגיב נפלאים עלילותיו :

ג

בקבלת פני המלך אליג פה ספור מתכנית השיר ומתכונתו
כאשר היה, וכאשר בא אלי בכתובים אשר כתב עליו
שר כוזרי לרעה: "דאס גדיכט דער קעניגסברגסן
יודן מאכט דויער כאטיאן עהרע • דען אינהאלט
ערהאלטן זיא הירכייא אונד זיא מעגן זעלבסט דרייבר
אורטיילן • עס וואר אויף ווייסן אטלאס גדרוקט,
הערעש אונד דייטש • דער באנד וואר בליימעראנט
קאנט מיט איינר גשמאקפאללן גירלאנדע גאירט •
אין דער מיטטע איין זילכר גלאססע שפיגל • אויף

דעם איינן דעקל ווארן דיא נאמענס שיפרע זיינר
מאיעסטעט, אין גאלד שטיקר ארכייט, אין איינס
פאלמן קראנץ יאונד אבן איינע רייך בזענטע קראנע •
אויף דעם צווייטן דעקל זאהע מאן איינע ווייבלעכע
פיגור אין איינס גשמאקפאללעך גוואנדע כאך ארינע;
טאלישעס קאסטוס גקליידט, קניענד • הינטר דיור
פיגור (וועלכי דיא יידישע כאטיאן פאר שטעללטע)
זאהע מאן טרימזן איינס שעהנען גביידס פאן אלטעס
ערהוירדיגן אנועהן, פאן וועלכן איין טייל אין דער
גסטאלט אייניגער פפילער אונד אייניגער ברוכשטיקע
איינער פפארטע אינר איהרן קאפף הערפאר ראגטע •
פאר אינר לאגען דיא אינויגניען דער רעליגיאן,
דעם רעכטס, דער האנדלונג, דער קינסטע אונד
וויסענשאפטען, אויף וועלכי זיא מיט דעם צווייטן;
פינגער דער רעכטן הינדעייטעט, אינדעם זיא דיא
לינקע

סַעֲרָה תִּתֵּן קוֹל גְּבוּר אֱלֹהִים וְעוֹ
 רַעַם יִרְעֵ אֶל שׁוֹפֵט הוּא וְזוֹעִים
 יִשְׁלַח בְּרָקוֹ יִגִּידוּ אֶל נִזְרָא הוּא
 אֲפִיקוֹ מִים יִהְיוּ רַבּוֹ מֵעֲשִׂיָּהּ יי :

חֲבֹ - סָלַע יוֹלִיךְ קוֹל הַנְּנִי לְמַחֲכָה
 אֲזוּב - יַעַר יַעֲנֶה לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי
 פֶּל - זִיז - שְׁדֵי יַחֲוֶה חִתּוֹ - יַעַר יִבִּיעַ
 יִצְוִי - אֶל נַחֲנוּ רַחוּם הוּא עַל - פֶּל - מֵעֲשִׂיו :
 ה

לינקע אום וועלכע איין טייעל איינעם האלב גלענט
 פעסלס לינט, פלעהנד געגן דען איבער זיא שווע
 בענדן אלדער אויף גהאפטן העלט, צו וועלכס אויך
 איבער זעהר שמאכטנדר בליק גריכטעט איזט. דער
 אלדער ווירפט דיא איינע העלפטע דעס פעסלס,
 דען ער זער ריסן צו האבן שיינט, הרוכער. דיא
 לענטע פיר שטראפען דעס גדיכטס געבען איינע
 גנויאש ער קלערונג דויער זעהר זיכרייכן אידע,
 זאן בדארף איבער אבר ניכט. ווען זאן דאס שטיק
 זעלבסט אזויט אינדעס דאס גמעלדי רעדענד גנו
 איזט, זא פרטרעפליך איזט דיא זייכנונג, אונד
 זא נייטטרהאפט האט דיא שטיקריין (אין יונגס יידי
 שטס פרויאנציונר, נאמענס פרידלענדער) דורך
 איבער נאלד לעבען אונד גראזיע אנזערינגן גוואוסט:
 עס לאג אויף איינס פאנסא סאמטנעס קיסן רייך מיט
 גאלד בוענט, אונד גזימטע אים גאלזן זעהר וואהל
 צו איינס גשענקע פיר איינען קעניג. עכ"ד הכותב.
 ורנה

חַפְּצֵי הָאָדָם אֶתֶּר

וְעוֹלָם בֶּן אֶתְפָּאֵר יֹאמֶר אֱלֹהִים

קְרוֹיֵן מִחֶמֶר נִשְׁגְּבֶרָה דַּעַת אֶל

עֵין - בְּשׁוּר עֵינֶךָ אוֹתִי לֹא תוֹכֵל רְאוּת :

הַבֵּט אֶל - אִישׁ - צָדֵק מִקֶּר - שֶׁבִטֵּיךְ בַּחֲרִיתִי

מֶלֶךְ נִסְכָּתִי רֹאשׁ לֹא אֲשִׁימָהוּ

תַּחֲתִי בְּאֶרֶץ יִשְׁפּוּט לְאֻמִּים

בְּקוֹלוֹ תִשְׁמְעוּ מִפְּנֵי תִירָאוֹ :

אַתָּה לְמַלְכֵי עֻז אֲרִים קֶרֶן מְשִׁיחִי

יִקְדֶּם לְיוֹם - אֵיד בְּצֹר לְמַשְׁעַן - לָכֶם

יִגְבִּיחִי לְשִׁבְתִּי יִשְׁפִּילִי לְרֹאוּת

יָחוּס עַל דַּל יִדִּין אִישׁ בְּצַע :

וְהִנֵּה כְּנִים דִּכְרִיו כִּי נִשְׁתַּחֲוּ כָל הַנּוֹחִים עַל יוֹסֵף הַמַּלְאכָה
וּבִפְרָט לְהִנּוּחָהּ כֻּלָּה עֲשׂוֹי ע"י יְהוּדִים • וְכַבֹּד גָּדוֹל
הִיטָה לְהַבְתּוֹלָהּ אֶלְכֵלָה מ' גִּלְיוֹק בַּת הַמִּנְחָה ר' מֵיִים צִלְחַן ז"ל
ע"ד הַמַּלְאכָה הַמְּנֹאֶרֶת הַזֹּאת • וְגַם הַמֶּלֶךְ קִבֵּל אֶת הַמִּנְחָה
הַזֹּאת בְּחֶסֶד גָּדוֹל כְּאִשֶּׁר יִסְמַר עוֹד בְּדָף הַזֶּה •

עם גבר יתברר יתפתל עם -- עקש
פני -- אדם לא -- פני -- איש ישא בשפטו
כל -- העם תהיו כל -- איש במחסהו
טוב -- הארץ ישבע ובמעונו שלום סלח :

ואת תבת פרייסן יקרת בעיני
על -- בן שמן -- ששון על -- כל משחתיה
משרש בראנדנבורג יצא חסר -- עו
על -- בס -- ממלכתה הושבתיהו נצח :

חכמה מלאתיו עו -- אל נתתי לו
צדק בימינו בשמאלו חסד יהוד
מצפון יאשרוהו עם ימין יריע
מלך -- פרייסן נסי נראים מפעלותיו :

יהי לנו לאלהים כי טוב במקלות ברכו ::
פרידריך וילהעלם השני בחר לו יה
משמים

מְשֻׁמִּים אִמֵּץ מְשִׁיחוּ בֶסֶת פְּרִי־סֵן אֹהֶה לְמוֹשֵׁב־לוֹ
בְּאֶמֶת וְצָדֵק בְּנֶנֶה לֹא תִמוּזֵי עוֹלָם -- וְעַד :

יב

יעקב דָּבָא מֵאֵז יִשְׂרָאֵל מִזֶּר לְעַמִּים
עֶבֶד חֲבוּשׁ -- יָדִים הָרֹד לְמִתִּים מִחֶלֶד
(עוֹד לְקוֹל חֲבָלָיו תִּצְלִינָה אֲזִנִּי צָדִיק)
נִכְחַד מִמְשַׁפֵּט אָדָם לֶחֶם עֲצָלוֹת יֹאכֵל :

יג

עד עֶקֶם פְּרִיד־רִיחַ מֵלֹא רוּחַ נְדִיבָה
וַיִּמְתִּיק מֶרֶר אֵיבָה אָדָם הוּא אָמַר
כְּאַחַד הָאָדָם אֲרַחֲמֶהוּ בְשֹׁחַ בְּצָלִי יִחְיֶה
וַיִּשְׁלַח אֲגוּרֹת מוֹטָה וַיַּעַל כִּיּוֹנֵק מֵאֶרֶץ -- צִיָּה

יד

צִדְקָה רַמְעַת עַמִּי מְשֻׁרִים נִגְרָה עֵינֶה
אֲכֹן תִּקְוָה תִּשִּׁים הַפָּנָה, נֶחֱם בְּפִיָּה
גִּוְיָתוֹ שֵׁב אֶל -- עֲפְרוּ רוּחוֹ עוֹדוֹ חֵי --

עודו

עודו חי בפרודריך וילהעלם כִּי־בא השלם

מַעֲשֵׂהוּ

טו

מַלְכִי נִסִּיחַ־יְיָ הַיּוֹם בַּקֶּדֶשׁ הַלִּיכּוֹתֶיךָ
אֱלֹהִים בְּאֶמוּנָתוֹ בְּחַר־בְּךָ בְּדָדָךְ נָתַן שְׁלוֹם־עַמִּים
תִּבְטַח בַּחֲסִדְךָ עַל הָעֶרְעָר מִבְּלִיעֶדְךָ יִשְׁכּוֹן צְחִיחָה
דַּמְעוֹתֵינוּ תוֹדָה לַיְיָ בְּךָ יִשְׁמַח יַעֲקֹב יְגַל יִשְׂרָאֵל.

כְּבוֹאֵם אֶל מִזְרַח הַמֶּלֶךְ, וַיִּגַּד לְאֶמּוֹר בְּאוֹ רֵאשֵׁי הַיְּהוּדִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת
לְאִדּוֹנֵי הַמֶּלֶךְ. וַיֹּאזְנוּ לְהוֹמִיל עַד אַחֵר לַחֵם הַזֵּהרִים. אִזּוּ בָא בַעֲשָׂמוֹ
וּבְכַבּוּדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַשִּׁיר מֵעַל הַכֶּרֶם בַּעֲיֵן יַעֲקֹב וַיְבַטִּיחַ אֶת חֲסִדּוֹ
לְעַמּוֹ. וְהַפְרָנְסִים שָׁבוּ לְבֵיתָם שְׂמֵחִים וְטוֹבִים לֵב. וְכַפִּי הַנִּשְׁמָע
דָּבַר הַמֶּלֶךְ טוֹב עַל הַיְּהוּדִים כִּהֶתְאַסַּף אֵלָיו שְׂרָיו וְנִשְׁבִּים רֵאשׁוֹנָה
בְּמַלְכוּת וַיִּרְאֶם אֶת מַנְחַת הַיְּהוּדִים לְאֶמּוֹר: מִנְחָה חֵן בַּעֲיֵנִי.

יּוֹם ג' ק"ו אָלוּל.

הַיּוֹם הַמוֹנִבֵּל לְכַנִּי הַנּוֹדִינָה לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם עוֹל
הַמַּלְכוּת וְהוּא הִיָּה יוֹם מִשְׁתָּה וְשִׂמְחָה לְכָל בְּנֵי
עִירָנוּ מִזְכָּר עַד אַחֵר מִצֹּת הַלֵּילָה, מִפִּי עוֹלָל וַיּוֹנֵק עַד
זָקֵן וְשִׁבְעֵי יָמִים נִשְׁמָע רִנָּה וְהַלֵּל, וְתַפְלָה לֵאלֹהֵי חַי יִאֲרִיךְ יָמָיו
הַמֶּלֶךְ יִצְחָק כָּל דְּרָכָיו וַיִּשְׁלֹם עַמּוֹ לֵב כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ, בַּיּוֹמִי
לֹא יִשְׁמָע קוֹל מוֹנֵשׁ וְחֹקֶת עֲשׂוֹק, כִּי אִם נִדְקָה וְנִשְׁפָּט
אֶמֶת וְשְׁלוֹם.

ב

מכתבים

חתומת דברי האיש השואר וכו'.

צא ולמד מהחכם היוני הפאק"ראטעם ראש לכל הרופאים
אשר מינויו חנו שותים בחכמה זו, והוא נתן סימנים
מחליטים את בנוסס למת כידוע לחכמי הרופאים נעכ"ז אין
אחד מרופאי זמננו אשר יחזיק בם לאמור לא חכמים הסימנים
האלה - ושאל נא לכל רופא אשר תרצה אם יש לו סימנים
מוכחים לאמור זה מת וזה כתעלף? — ומה יענו המתנגדים
בכפר ומקום שאין שם רופא מנומחה או בקיא לגמרי, למה
לא יהא ספ"כ זה כדון זה וזה דחושטין שמוא כתעלמו. ושנית
באמנים דברי הרמ"כס המדמה את מטתו ה"ז משובח משום
צער החי ומשום העפשת האויר במקום המת, אבל היכן אמר
שיטמנוהו בעפר תיכף ביום מותו?

סוף כל סוף לדעתי אין פרצת גדר ואין מכשול לעשות כמז
שיעץ ברב החכם החוקר הרמב"מן זצ"ל וזה לעשות

מערה בנתי הקבדות להניח שם המתים עד אחר שלשה ימים
ולבסוף סומר עליהם, ואשרי לנדיב בעיר אשר יעשה זאת
למען הסיר מאתנו לזות שפתים כאשר ראינו רבים מחכמי
העמים דברו קשות על זה. ולראי' אעתיק לך הנה דברי
חכם אשר און וסגר לכתוב על כל מעשי האדם יצירותיו
בתכונותיו וז"ל.

היהודים הם בסכנה גדולה להקבר חיים, כי הם
הקוברים את מתיבת ביום מותם וכן מצינו אומות רבות
נכשלים במנהג הזה ומושכים שהגוף המוכח מכלי נשיבת
הרוח וקר וע"פ כלו הוא מת מחלט. וידוע כי
כל הרופאים יעידון ויגידון כי אין סימן למיתה מוחלטת
בז' אס נמיקת הכשר, ולכן המשכיל יזהר מזה למען
לפ

לֹא יָבוֹא הָיָי לְהַתְעוֹרֵר בְּקִבְרוֹ וְלוֹ יָמוּת מִיָּתֶה מְשׁוּבָה
 ר"ל - עכ"ל *)

וְהַרְבֵּי לִבְחֹן עוֹד אֶת הַדָּבָר הַזֶּה יִקְרָא מ' קֵטֶן בִּלְאִי
 אֲשֶׁר יָצָא לְאוֹר בְּשָׁנָה הַשְּׁנֵי, אֲשֶׁר רִשְׁמִיתִי שָׁמָּה
 בְּשׁוּלֵי הַדָּף הַזֶּה *) וְעוֹד מ' כְּתוּב בְּלִשׁוֹן זָרָפֶת הַנֶּחֱשֶׁם לְמִטָּה *)
 וְיִרְאֶה סְפִירָתָם רַבִּים יִשְׁתַּאֲף עֲלֵיהֶם, וְיִסְבִּיחַ אֶתִּי לְתַקֵּן אֶת
 הַמִּשְׁעוֹת הַזֶּה. וְאֶנְכִּי לֹא אֶרְכֵּה עוֹד בְּדִבְרִים בְּעִינֵי הַזֶּה,
 וְאֶפֶן אֶל אֲבִיר הַרְפָּאִים רֹפְאֵי הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בּוֹמְנֵנו ה"ה הַחֲכָם
 הַמְּקוֹר הַמְּפֹרָס מ' מַרְדְּכֵי הַיֶּרֶץ הַאֲפֵרָאטָה בְּבִרְלִין, אֲשֶׁר
 לֹא יָצָא בַּחֲכָמָה הַטֹּבָע וְיִסְוִדְתּוֹ בְּהַרְבֵּי קוֹדֶשׁ חֲכָמָה הַמִּטָּה אֲשֶׁר
 שָׁתָה מִבְּרָאָה, בְּאֵר מֵיִם חַיִּים בְּנִעְוִירָיו, וְהוּא יִדְרִיכֵנו עַל
 נֶעֱמֵה הַאֲמֶת.

וְשֵׁנִי נָא אֲדוֹן נִעְלָה! בְּבוֹא נֶכֶד עֲבָד עֲבָרִי לְדַפּוֹק עַל
 דְּלִתִּי מִדְּרֵשׁ, לְהַסִּיר עֵינֶךָ כְּמַשֵּׁט רַגַע מִיִּבְרִית
 בְּתַעֲלוּמוֹת הַבְּרִיאָה וּלְשִׁמּוּעַ עֲנָה מִפִּיךָ עַל דְּבַר קֹל בְּעִינֵי חֲכָמִי
 עֲמֻנִי, וְקִשָּׁה לְכָל מִשִּׁים עֵין בַּחֲקִירָה. אֵתָה הַרְאִית לְדַעַת
 בִּי תַכְלִית חֲקִירַת הָאֱלֹהִים הוּא—הַאֲדָרִי. לְמַדַּת תּוֹרָה, דֶּרֶךְ
 אֶרֶץ, חֲכָמָה, וְזִמְמָה, וְתַלְמֵךְ יָמִים רַבִּים מִתְבַּדֵּד עִם
 רֵעִיתְךָ הַחֲכָמָה, יִרְדֶּת פְּלָאִים אֶל עֲוֻנוֹתֵי מַהֲלָכֶיהָ וְתַסַּק שְׁמִים
 לְהַתְבַּחֵן בְּבִרְוֹאִים לְמַעַן הַשְׁכֵּל וַיְדוּעַ ה' . חֲקִירַת וּדְרָשׁתִּי
 עֲלִית בְּרוּחַ מְבִינְתְךָ עַד מִנְאֵךְ הַגִּדָּה הַסְּגוּר לִפְנֵי קְרוֹן מְסוּנֶה,
 וְקוֹס אֲשֶׁר שָׁם הַחֲכָמָה תּוֹצִיא קוֹל לְאִמּוֹר: עַד כִּהֵּן תְּבוֹא
 וְלֹא תִסְוֶיךָ! וְתִשׁוּב לֹאֵט בְּמִשְׁעוֹל הָאֲמֶת וְהִכִּינָה עַד מִנְאֵךְ אֶל
 אַחֲרֵי יְלֹדֵי אִשָּׁה כְּמוֹךָ. עֲלֵיהֶם, עַל יִצִּירָתָם וְתַכְוִנָתָם שְׁמַת
 עֵין. וְעַל הָאֱלֹהִים הַזֶּה אֲמַרְתָּ אֵיךְ לְמַשְׁעַן לוֹ, יוֹמָם וְלַיְלָה
 לֹא

*) Villama. Geschichte des Menschen. S. 156.

**) Das große Unglück einer frühzeitigen Vererbung, aus ältern und neuen Geschichten deutlich bewiesen, zum Unterricht und (zur) Warnung besonders des Landmannes aufgesetzt. Leipzig 1785.

***) Pinceau memoires sur le danger des inhumations precipitées.

לא אשבות מדעת את מהותו ואיכותו, למען אדע החייהו מחליו, ולבסור מותו כל מכאובו. גורת אומר ויהי. כי לא כאחד הרופאים פנית להנוף לבדו למען הכיר אותו, אבריו, עורקיו, ונידיו, כי גם על הכפש שמת לבך. כדעתך הרגיש בדפס החומרי מוס הדם וקורו מלואו וחסרונו, כן ידעת משש דלף הכפש לעמוד על תכונת הקעפים והרעיונים וההתפעלויות הפנימיות ולתת מזור לכל ערלת לבב ותמיון הראש. עליך אדוני! הדבר, מפיך אשמע משפט. לך יחלו עיני לתת מענה על השאלות אשר חציג הנה.

א אס יש עילוף הדומה למיתה, ר"ל אס יש עילוף אשר לו כל הסימנים אשר נתן היפאקראטס למיתה ואשר עליהם אנו נשענים, אס אין?

ב אס כנים דברי האומרים יש עילוף דומה למיתה עד כמה המלא ימצא עילוף כזה למען דעת אס יש עילוף נמשך בלי סיון חיות עד שלשה ימים אס אין?

ג אס לא ימצא איוה סיון אחר מלבד סימני היפאקראטס אשר יורנו לומר זה מת וודאי וזה ספק מת, למען נוכל להכיר את הספקים עד נמיקת הכשר ואת הוודאין נקבר לאתת?

ד אס אין לנו סיון למיתה מוחלטת כלל, איך נעשה אנחנו הנתמורים בענין הלגת המת, למען נלא מכל הספיקות שבעולם ולמען לא נעבור גם על לא תלין?

ה לתת עצה לכנינו איך נדע לעשות הפקידה בכוד או במערה כאשר הזכרתי לעיל, וכאשר הזכיר גם נר דורנו הכבוי בעו"ה הוא הרמ"בון ז"ל. ולפי דעת חכם אחד לא קני בזה לבדו כאשר תחזינה עיניך בספר אשר ארשום בשולי העלה, אשר ישרו דבריו בעיני, אמנם לא חכנה על יסודותיו טרם אשמע מענה מפיך.

על הקמש השאלות האלה אבקש מענה מן החכם אס בל"ק אס בל"א. והיה בבוא דברך אל חברת דורסי לשון עבר שימוס בספרם המאסף. והיית רופא מולים

חולים ונחמיה מתיס (חיים החשובים למתים) כי עליך
הדבר להיותך שלם בכל ושמן גדול בכל הארץ - אלה
דברי הנרצע לאהבתך וסר אל משמעתך -

האיש השואל על דבר מנהג הלגת המתים .

דבר אל המדברים *

שמעתי דבת עם נוסבין ושימו עתק כפי ויחרפוני בקהל
עם על לא חמוס בכפי - לא מיראת קללתם אשר
קללוני ולא נחרדתי חרפתם אשר חרפוני פתחתי פי לדבר ,
כי מי פתי יסור הנה לפנות אל כל מה דובר תהפכות והולך
רכיל בעיניו , ומי בר לבב יחרד לקול ריק היוצא להכל ? גם
לא להתוכח עמוס למען הדריכס על מעגל יוסר יאחתי , כי
מי ירהב בנפשו עוז לאמור הפכתי עור כושי או הפחתי רוח
בוכה כל עקש ? וכבר גזר החכם מושפטו לאמור אם תכתוש
וכו' . אך למען אחי ורעי דורשי האמת וסוחרי הטוב אשר
שומעים תלונת המדברים האלה , ואינם משיבים או מחסרונ
הידיעה על מה תזכתי יסודותי , או פחד פחדו כן יהי גם
המה לבנו בעיני המדברים . להם אני נושא את נפשי אותם
אדרוש לקרות הדברים האלה למען ידעו כי לא עולתה בי .

בסי' כ"ח בביאורי לסדר התפלות כתבתי הדברים האלה
אשר אעתיקם הנה לל"ק ז"ל **עשה למען ימינך** ,

אפי' למען תפארת הנצח אשר עשית עם ימינך . מאמר הזה
הוא מושאל (ר"ל תאר הימין להשם יתעלה) ובא בס' תהלים .
ההתארים המושאלים ואמורים על השם לשבר את האזן כתבתיס
והעתקתיס אס מנאזיס בתנ"ך . אנוכס אותן הנכתבים מנחמרים
אחרונים ואינם מנאזיס בתנ"ך מנכתי מלהעתיקס . מושעס
הזה לא יוכל איש יהודי כבון להזדיק את הפיוטים הנאמרים
ובימים טובים . ומה טוב ומה נעים בבא אדם גדול להשיור
את הפיוטים ולסקלס ממאמרים כאלה שכרו הרבה מאד , ע"כל .

לא

(*) ביאור מלה זו בלשון המחקרים עיין מורה נבוכים פי
מהמלות הזרות אות ד' .

ל' להלעג ח"ו על הפיוטים ונאיתי ולא לשחוק על אומרים
כתבתי זאת, כי מי יפצה פה כגד מוכה ישראל? מי
שמני שר ושופט לדבר על דבר הורגלו בס קהלות ישראל מימים
ומיתת רבנים וחכמי הדור רואים ואינם מוסיס, תלילה לי
לזרים לב להרהר אחרי מעשי בני עמי. הנה שדאיתי רוב
העולם כשל בדברי הכניא באמרו בפיו ובשפתיו וכדוני ולבם רחוק ממני
להיות דברי הפיוטים לשון קשה וקצר לא יבינום כמעט אחד
מאלף, עכ"ז לא עלי המלאכה לגמור כי ידעתי קט שכלי
וקוצר רוחי, אף כי מה גדול כח ההרגל בבני אדם, ואיך
ישמר המשכיל מלפנות פה לדבר כגדו. אך דבר זה הוא קדוש
השם ונוגע בכבוד המקום ב"ה לכן אמרתי במקום שאין איש
השתדל להיות איש, ולא להורות לעני שפה בקצת הפיוטנים
הרימותי ידי כאשר עשה הרח"ב בע פני' למ' קהלת כי מי יכניס
ראשו בין הרים גדולים, אבל אנכי לא חדשתי מאומה כי
אם הוספתו ידי שנית לעורר לב המושכילים בעם על דברי משה
קדוש ישראל הוא הרמב"ם ז"ל אשר כתב בפ' תשיבה וממשיס
לחלק הראשון מס' המורה ז"ל:

והמופלג בענין הזה אמרו בתלים לך רומיה תהלה.

פ' השתיקה אלך הוא השבח וכו' וכבר ידעת
אמרתם המבורקת אשר מי יתן והיו כל המאמרים כמותה,
ואני אזכרה לך בלשונה ואע"פ שהיא ידועה, להעריך על
עניניה, אמרו שהוא דכחית קמ' דר' חנינא אמר האל הבדול
הגבור והגורא האדיר החזק והאמין, א"ל סיימתינהו לבלשו שבחא
דמך. השתא ומה הני תלת אי לאו דאמרינהו משה באוריתא ואמתא אנשי
כנסת הבדולה ותקנינהו בתפלה אכן לא היוכן אמרון להון.
ואת אמרת כולי האי משל למה הדבר דומה למלך בשד ודם
שה' לו אלפי אלפים דינרי זהב ומקלסין אותו בשל כסף והלא
גבאי הוא לו. עד הנה הגיע מאמר זה המסיד. והסתכל
תחלה שתקו ומאסו רבוי תארי החיוב, והתבונן איך הראה
כי התארים אלו הנוסח לשכלנו לבד לא אמרנום לעולם ולא
דברנו בדבר מהם ואמנם כאשר הצריך הכרח הדבור לכני אדם
במה שיתקיים להם מעט ציור כמו שאמר דברה תורה כלשון
בני אדם שיתואר להם הכרח בשלמותיהם תכליתנו שבעמוד
על המאמרים ההם ולא נקרא שמו בהם אלא נקראנו
אונם בתורה לבד. אמנם כאשר באו אנשי כנסת הבדולה
והם נביאים וסדרו. זכרם בתפלה תכליתנו שגאמרום ולבד.
ועקר זה המאמר בארו ששני הכרחים נודמנו, בהתפללנו בהם
האחד

והרוצח להסתכל בענין הזה עפ"כ יקרא הפרק הזה בפנים הספר עם דברי המפרשים • ועוד ימצא מובקש האמת את יוסר דברי כס' של"ה דף רנ"ו ע"ב עד רכ"ח •

ועתה ויגדו נא המדברים האלה מה פשעי ומה חטאתי כי דלקו אחרי? הלא לא לחרחר ריב ולא לעורר מלחמה כתבתי זאת, ואם מנאז עול כי מדוע שפטו טרם שזעו, הלא אנכי אתם בעיר ותחת אשר סבבו בשוק לדבר חרפות עלי ה' להם לבא אלי ולשאול מענה מפי? ואם היה האמת אתם, ת"ל יש לי הודה לאודות על האמת ולהסיר שגיאות מקרבי • וכיחוד במקום חלול השם לא ה' להם לפרסמו ברכים טרם שאלו את פי • כך למדתי מפי חכמים, היראה הפנימית באדם היא להוכיח את עמיתו טרם פרסם קולנו ברכים • והנני אומר נגד עמי אשר אנכי יושב בו • ידעתי כי אנוש אנכי ולא אחלוט לומר כל דברי המה בלי שגיאה הנם שעמלתי בשקידה רבה על המלחמה להוציאה לאור מנוקה מכל חסרון, ומי אני כי עקר כונתי היתה לשם שמים לתת לכער דעת ומוזמה להבינו הדברים אשר יוציא מפי, כי זה עקר תכלית התפלה כמו שכתב השל"ה דף רמ"ט ע"ב בד"ה במחשבותי ובכונתי, וכו' עד סוף המאמר • ומה שכתוב בס' דרך חיים הובא שם דף ר"כ ע"א ז"ל בקיצור • יש עוד יו"ד דברים שעוזרים על הכונה והפיכס גורמים בטילה ואילו הן תורה, חדוש, צורך, לשון, מוע, קול, הכנה, ככנס, שכן, זמן, ואנכי לא אעתיק הנה כי אם מה שכתב על סימן לשון, כי הדברים האחרים יבוקשו בפנים הספר למען יראה הקורא כמה בטולי התפלה יש לנו בדור הזה ואין איש שם על-לב • ואיך שיהי ראוי לנו להושיב אנשים בעלי חכמה ובעלי יראה האמתית להשגיח על ענין התפלה וקדרה, אמנם לא אנכי הראה ואינני ראוי לדבר כי ידעתי שכל ערכי וערך כל משכיל לדעת ה', בעין העם • וזה לשון ס' דרך חיים כאשר בא בשל"ה "הד' לשון, כשיתפלל "בלשון שרגיל בו ר"ל שמשמש בו כל היום לכל צרכיו יקל עליו "לכוון וכשיתפלל בלשון אחר אע"פ שידין מה שיאמר לא יקל "עליו כל כך הלא תראה בט' באב אפי' המבינים היטב בלה"ק מתפעלים יותר בקינה אחת בלע"ז לפעמים שאומר אותה יותר "מעשרה בלה"ק ולכן מי שיוכל להרגיל עצמו לדבר בלה"ק עם "רעיוני יעשה וישכיל עשו" עכ"ל •

והנה מה לכם המדברים ! הלא הוריתי דרך לעם להבין
 כונת התפלה ע"פ כלה, וחלק עבודתי בעמל
 ושקידה לתור אחרי כונת המסדרים, ושימו כי יושבי קרנות ?
 אשמע נגינות שותי שכר מחיר יגיעתי לפרש ולבאר כל דבר
 קשה ? הכני ! ענו כי נגד ה' וכגד ענו, חס לא קדשתי
 שמו בין העמים והגבהתי קרן ישראל נגד הקמים עליהם,
 הראתי חכמות חכמיה החכמים והיראים באמת בהשתקתי ובאורי
 לפרקי אבות ולא עוד יאמר בעמים אבדה חכמות חכמיו •
 את האלהים אנכי ירא יראת הרומויות, ואת עמי אנכי אוהב
 אהבה בלתי תלוי בדבר ; כי מימי לא אכלתי לחם עשלות
 והשלכתי ידבי על זולתי • אתה ה' מנן בעדי, אתה בוחן
 כליות ולב ותדע את שרעפי • אתה ה' ידעת כי מימי לא
 שכנתי איש שגאת חנם, מימי לא דברתי בזון נגד אדם
 לזוען הכעיסהו, ואם בשגגה יצאתי מן מוגדרי לתת רגז
 בלב עמתי, שפטני ה' כדקי ; הנסתרות לך ותדע כי
 במסתרים בכתה נפשי על און אשר פעלתי • מיום עמדו על
 דעתי בחרתי שבת בחברת חכמים אמתים לזוען אלמוד מזה
 להסיר מעלי התרפים אשר הציבו בקרבי קצת מרבתי בימי
 נעורי, וזה הנאום והקנאה ודומיהם • וכל מוגמת לבי להטיב
 את כפשי נפש המושכלת מיום ליום, וזה דרך חיים ילך בו
 כל אוהב הטוב והאמת • והי' ברצות ה' להטיב עמי (כאשר
 אותה נפשי) להרחיב את גבולי, לא אשא פני איש ואומר
 האמת כאשר עס לבני בחבור מיוחד, והאיש אשר לו דבר
 אלי יענה בי, ואנכי אשיב לו דברי רכות ואודה את האמת
 אם הוא אתו ולא אבוס לאמור, שגיתי ! כי יראי ה' אכבד,
 ואוהבי תורתו אחבב • אך לא כל מנדל זקן ירא ה', ולא
 כל רוצן על ספרים אוהב תורה • הלא ידעתם הקנינים אשר
 התורה נקנית בהם, מתקו דבריהם מרדש ומיוסדים על חכמת
 הכפש, ואין לנו סימון גדל מזה, כי האיש אשר אין לו
 לפחות השליש מהמדות האלה, אין לו חלק ונחלה לא בתורה
 ולא בחכמה, ודי בזה •

ובטורם אחתום את המכתב הזה, עוד אשא כפים לך
 ה' אלהים ! אתה ידעת את נפשי ואת
 מאוויי, החזיקני נא לצרף מחשבותי ולטער את לבבי, הדריכני
 במשעול האמת אשר אהבתי, ותן בלבי לדעתך מנפלאות
 מעשך, ליראה אותך כל הימים ולעבודך בכל לבבי, הציגני מכל
 פגע

כנע דע זיכל מסטין, למען לא אכשל לא בדבור ולא
במחשבה כנע חיש ולמען אוכל אהבהו כאשר נזית ואהבת לרעך
כמוך, אשר תלוי בה כל מוטיך. הסר לב האזן מקרב
כל שער וכפר כל לכל נופה לגקי חסס, אתה ידעת כי
צערותו שגגתו!

איצק אייכל

מורעא

במחברת דורשי לשון עבר אל אחיהם המשכילים

בעם.

ברוכים אתם לה' על חסדכם אשר עשיתם עמנו עד
הנה לתמכנו הן בכתבים מוועילים הן באורת
כסף חלק מעשי ידינו, ואשר החזקתם בידינו מלאכת מחשבתנו
לעלות מעלה מעלה ולהפיץ תורה וחכמה בין כערי עמנו.
ולאשר ת"ל מדי שנה בשנה הוסיפו אנשי אמת ושומרי טוב לשון
חלקם עמנו ולחמסם על ספרנו, באנו כהיום אל המזב לתת
כפלים לתנשיה ויבואו משנת תקנוי"ן ולהבא ב' דפים נודי
חדש במדשו תסת בדף האחד אשר בא עד עתה בעד הנקח
הקדוש ב' ר"ט אין לו"ד.

ולא על דבר המאסף לבד תעמוד-המברה מזהים והלאה
כי אם גם על מעשים טובים והגונים וזולתו אשר
יגידם הזמן בעו"ה. כי באו אנשים נדיבי לב ובעלי מעשה

והגדולים ללהקתנו. ולכן לא חברת דורשי לשון

עבר תקרא לבד עוד חברתנו כי אם גם שוחררי המצב
וההרשיה (דיא גזעלשאפט צור בפערדרונג דעם גוטן מאנד
עדלן). ולזאת לא על בעלי לה"ק לבד יסתעפו שרשי
המברה, כי אם כל משכיל דורש האמת, וכל שומר טוב
וכל

וכל חכם לב במלאכת נוחשת, וכל נדיב צעם חלק כחלק
יקח אתנו, להקרא חכר לחברתנו. ואיש איש אשר יתאן
נפשו לשום ידו עמנו להיות בעורנו וכתוב את מחשבותיו
לידינו כ"ח הקר ר' יואל בר"ל בבית הקצין השלם ר'
דוד פרידלנדר נ' בברלין, והוא יודיע לנו את
מעשי הקברה ואת אודותיה. קעניגסברג ר"מ אלול
תקנ"ו לפק.

חברת שוחרי הטוב והתושיה ודורשי לשון עבר.

שמורת החתומים אשר באו בשנה הזאת

ג' ר' אברהם אורשיל במין ה' חתומים
ר' דוד פרענקל בפראג
ר' יורש ד"ב במינץ
ר' וואלף האדנא קאמיסאנער בפ"ס דמיין
ר' זלמן שאלבאך בפראג
ר' יוסף הייל בפ"ס דמיין
ר' יושע בר"ב דיוס שאלבאך
ר' שמעון מעריגטהיים כזון
ורבים אשר מענותותם לא כתנו לכתוב את שנים

חתימת המאסף לשנה הזאת

השנה עברה, וחסדיך ה' לא יעבורו מאתנו עד
עולם! עוד כל ימי חלדנו תפוח בל
עדת ישרי לבב, הציץ ציץ וזהו לפני אורת. ורע
צדקה

צדקה ברנה יקצורו, בגיל והלל בא יבוא נושא אלומות
 התבונה. יושב בסתר ומורה צדק לעדתו, אתה ה' היה
 מגן בעדו. מושך בעט סופר ללמד בני יהודה דעת,
 החזיקו ותננהו לשון צחות, למען ינעם דברו לחך
 משפיל. תומך ורועות החכמה ומחזיק היכלה באדני כסף,
 אלהים! שלח ברכה כמעשי ידיו. תן דעת למשכיל,
 כינה לחוקר, יושר לשופט, מליצה למורה, תשוקה
 ללומד. וענוה לכולמד, לב טוב לעשיר,
 ולנדיב תושיה. מנו כסילים הסר לב האבן, ומעקשות
 מנפש אוילים. למען לא ישלחו בעולתה ידיהם. פקה
 עיני עורים, ונטע און לחרשים. ישמחו מוסר נבונים,
 ויתורו לכת לאורך, כי באורך נראה אור. נחם ה' אלהינו
 לשנה הבאה את אבילי עמך ישראל אשר במסתרים תבנה
 נפשם על מפתחם בבוא שמשים בצהרים בהאסף צדיק אל
 עמו הוא ראש החכמים החסיד והענוה החוקר האלהי והטבעי
 כבוד מזהריר **משה בן ר' מנחם** זכר צדק לברכה.
 אשר הפיץ אור במחשבים וירם קרן עמו בתורה בחכמה
 ובמוסר, אשרהו ואשרי חלקו, בו יברך ישראל עה יגולם.
 תן בלבנו ובלבב באי אחרנו ללכת בעקבותיו לשמור לקחו אשר
 שם בפינו על התורה ועל העבודה בדת האמתית, לאהבה
 אותך וליראה כל הימים. אגא ה'! מלא נושאלות כל
 לב תם וישר, ולא ישמע עוד קול צוהה ברחובותינו.

תבלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה!

